

Lausunto

18.09.2023

Asia: VN/23656/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca kiittää mahdollisuudesta lausua lakiehdotuksesta toimeentulotuesta annetun lain 7a§:n muuttamisesta.

Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca ei kannata esitettyjä lakimuutoksia. Esitetyillä muutoksilla on nähtävissä kielteisiä vaikutuksia erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ja viimesijaista tukea hakevien henkilöiden elämäntilanteisiin. Esityksessä ei ole arvioitu eri etuuksien heikentämisen yhteisvaikutusta erityisesti pitkäaikaisesti toimeentulotukea saavien osalta. Tavoitellut positiiviset vaikutukset talouteen ja työllisyyteen näyttäytyvät annetun arvion perusteella verrattain vähäisiltä ottaen huomioon käänteiset taloudelliset ja inhimilliset seuraukset, joita esityksessäkin on nostettu esille. Kiinnitämme huomiota erityisesti seuraaviin kohtiin:

1. Nykyisellään toimeentulotukilaissa säädetään tosiasialliset tarpeet huomioon ottavasta, riittävästä määräajasta edullisemman asunnon hankkimista varten. Ehdotuksessa edullisemman asunnon löytymisen määräajaksi säädettäisiin kolme kuukautta. Aina hakijoilla ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia löytää omin toimenpitein edullisempaa asuntoa. Syyt voivat olla asiakaskohtaisia tai rakenteellisia.

Osalla toimeentulotuen saajista on luottotietomerkintöjä, jotka estävät edullisemman asunnon löytymistä vapailta vuokramarkkinoilta. Luottotietomerkinnät ovat voineet syntyä erilaisissa inhimillisissä tilanteissa elämän aikana, esimerkiksi laman aikana yrityksen konkurssista tai osaamattomuudesta hoitaa raha-asioita nuorella iällä. Tulisi myös huomioida, että varsinkin suurimmissa kaupungeissa, mm. pääkaupunkiseudulla, kohtuuhintaisia julkisen tuotannon vuokra-asuntoja on lähes mahdotonta saada nopealla aikataululla hakijoiden suuren määrän takia.

Hallitusohjelman yhtenä tavoitteena on ehkäistä ja poistaa asunnottomuutta. Lakiesityksessä kuitenkin todetaan, että muutokset kohdistuvat erityisesti henkilöihin, joilla on luottotietomerkitöjä tai elämänhallinnan haasteita. Lisäksi vaikutuksena nähdään häätöjen määrän ja ruoka-avun tarpeen lisääntyminen sekä tarve järjestää tilapäismajoitusta.

Asunnottomuus on vakava inhimillinen ja yhteiskunnallinen ongelma. Kansainvälisen tutkimuksen valossa asunnottomuuteen liittyy muun muassa lisääntynyt päihteiden käyttö, rikollisuus, luottamuksen puute yhteiskuntaan sekä terveydenhoidon kasvavat kustannukset (Aho 2022). Esityksen tavoite saada aikaan säästöjä toimeentulotukimenoissa voi näkyä kalliina hintalappuna toisaalla palvelujärjestelmässä sekä syrjäytymisen ja eriarvoisuuden lisääntymisenä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Esityksen yhtenä tavoitteena ovat myönteiset vaikutukset työllistymiseen. Esityksen sisältämän arvion mukaan työllistämisaikutukset olisivat melko maltillisia. Esitettyjen muutosten seurauksena osa työkykyisistä hakijoista voi esimerkiksi joutua muuttamaan halvemman asunnon perässä toiselle paikkakunnalle, missä ei ole mahdollista suorittaa opintoja tai työllistyä.

2. Esitys kaventaa Kelan harkintavaltaa, mutta edellyttää erityisryhmien kohdalla tarkkaa harkintaa ja ammattitaitoista arviointia, jotta asiakkaiden oikeudet toteutuisivat yhdenvertaisesti. Osa esityksen mukaisista erityisistä perusteista on vahvasti tulkinnanvaraisia; esimerkiksi 'muutoin alentunut toimintakyky' esitetyn momentin 3 kohdassa 4 on peruste, jonka asiakaskohtainen arviointi edellyttää tarkempaa määrittelyä. Toimintakyvyn tulisi käsittää laaja-alaisesti henkilön fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky. Lakiesityksen perusteella on epäselvää, millaisia menettelytapoja, esimerkiksi sosiaali- tai terveydenhuollon lausuntojen suhteen, erityisten perusteiden arviointi mahdollisesti edellyttäisi.

Lakiesityksessä todetaan, että se vaikuttaisi myös lapsiperheisiin, joilla ei ole lainkohdassa tarkoitettuja erityisiä tarpeita. Kelassa olisi tärkeää säilyttää yksilöllinen, ruokakunnan tilanteen huomioiva kokonaisharkinta, jolla voidaan muun muassa ennaltaehkäistä toimeentulotuen hakijoiden elämäntilanteiden kriisiytymistä, yksilöiden ja perheiden pahoinvointia, syrjäytymiskehitystä sekä muiden palveluiden tarvetta. Esimerkiksi erityisissä perusteissa olisi hyvä näkyä myös erityinen sosiaalinen syy, jolloin vältetään siltä, että toimeentulotuen hakija tai hänen perheensä joutuisi kohtuuttomaan tilanteeseen.

3. Hallituksen esityksessä todetaan, että muutoksilla voi olla hyvinvointialueille kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia johtuen mm. täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen hakusummamäärien mahdollisesta kasvusta. Myös lausuntatyötä tulisi mahdollisesti olemaan lisää Kelan harkintavallan kaventuessa. Tilanteessa, jossa jo nyt hyvinvointialueiden rahoituksessa ja henkilöstöresursseissa on vajetta, lisätehtävät kuormittavat hyvinvointialueita entisestään.

Tämän suuntainen kehitys ei ole myöskään Kelan ja hyvinvointialueiden välisen työnjaon näkökulmasta toivottavaa. Asiakkaiden näkökulmasta byrokratia, epävarmuus ja useammalla luukulla asioinnin tarve lisääntyisi. Seurauksena voi olla elämäntilanteiden vaikeutuminen entisestään tai palvelujärjestelmän ulkopuolelle jääminen, jolloin syrjäytymisen riski kasvaa. Esityksen toteutuessa olisi tärkeää lisätä ja resursoida varhaisen tuen ja neuvonnan palveluja sekä kuntien, Kelan ja hyvinvointialueiden yhteistyötä.

Lähteet:

Aho, Minna 2022. ASUNNOTTOMUUDEN MONINAISUUS - Katsaus kansainväliseen tutkimukseen. Saatavilla www-muodossa:
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/137939/AhoMinna.pdf?sequence=2>

Hossain-Karhu Rosa
Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca